

Goedenavond dames en heren, de nazaten van Anton de Kom en de organisatoren van deze lezing zijnde het Verzetsmuseum en dagblad Trouw in het bijzonder.....

Het is een eer om hier te mogen spreken als co-referent van Marion Bloem. Marion, dank je wel voor je inspirerende verhaal. Voor een groot deel voor mij herkenbaar. Omdat Marion appelleert aan de waarde en de betekenis van identiteit in een samenleving die polariseert.

Ook ik ben, net zoals Marion Bloem, een nazaat van families in de koloniale samenleving die ooit Nederlands-Indië heette. Deze Anton de Kom Lezing is voor nu het podium om de gedeelde geschiedenis en de gedeelde toekomst van Nederland over het voetlicht te brengen. Ik maak daar graag gebruik van.

En ja, ik ben van Molukse origine. Voor een Molukker heb ik een lichte teint en dat komt waarschijnlijk doordat een voorvader van mijn moeder een witte Brabander was. Uit het vestingstadje Heusden, langs de Maas. Het was de latere minister van Staat en voormalig generaal Hendrik de Kock.

Ik ben een telg van de tweede generatie Molukkers in Nederland. Mijn beide grootvaders dienden in het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger, het KNIL en zoals u weet kwamen in 1951 zo'n 4000 van die militairen op dienstbevel naar Nederland. Die Molukse militairen weigerden indertijd over te stappen naar het nieuwe Indonesische leger. Dat nieuwe leger was per slot van rekening hun vijand geweest tijdens de Indonesische onafhankelijkheidsoorlog tegen Nederland

tussen 1945 en 1949. Deze Molukkers stonden aan de kant van Nederland. En juist deze specifieke groep militairen, in dienst van het Koninkrijk der Nederlanden, vormde een enorm veiligheidsrisico voor het onafhankelijke Indonesië en de uiteindelijk in 1949 geproclameerde nieuwe Verenigde Staten van Indonesië.

Het centrale gezag lag echter op Java en dat ontmantelde langzaam maar zeker deze federale staat en annexeerde allerlei deelstaten, inclusief de Molukken dat net de Vrije Republiek had uitgeroepen. Als deze Molukkers terugkeren naar de Molukken, dan zit Indonesië opgescheept met goedgetrainde militairen die zich zouden kunnen inzetten voor een vrije Molukse Republiek, onafhankelijk van het centrale gezag op Java o.l.v. Soekarno.

Die Molukse militairen hadden aangegeven zich te willen vestigen in hun moederland Maluku nadat ze waren gedemobiliseerd. Het liep dus anders. Kolonel van Santen van de Koninklijke Landmacht gelastte in een brief Molukse militairen, ik citeer:zich gereed te maken voor opzending naar Nederland”.

Mijn vader kwam met het schip de Fairsea aan in Rotterdam in juni 1951. Mijn moeder was een maand eerder passagier op het schip de Groote Beer en zette voet aan wal in de haven van Amsterdam.

De ontvangst in Nederland was kil. Nederland had toen geen inburgeringsprogramma's voor nieuwkomers. En ook bleken de Molukse militairen uit dienst te zijn ontslagen. Een gebeurtenis die tot op de dag van vandaag, ook bij nazaten van de derde en vierde generatie, nog steeds tot bittere reacties leidt als je het weer over deze aankomstgeschiedenis hebt. Mijn ouders en grootouders voelden zich verraden door Nederland en de Nederlandse overheid in het bijzonder. Wij hebben in de Maleise taal een pijnlijk gezegde over Nederlanders: Djangan Pertjaja Belanda, dapat tai par baik (vertrouw de Nederlanders niet, je krijgt stront voor je goedheid).

De rest is geschiedenis, het tijdelijke werd permanent en we zijn inmiddels al toe aan een vierde generatie in Nederland. Mijn vader werkte tot aan zijn pensioen voor Unilever en mijn moeder werkte in de ouderenzorg.

Ze hebben met hun vijf kinderen gelaveerd tussen de zwarte wereld thuis en de witte wereld op het werk, op school, bij de room-katholieke voetbalvereniging Door Wilskracht Sterk Maarssen, ofwel DWSM, of bij het zangkoor van de Nederlands Hervormde Kerk.

Het is, denk ik, goed dit kleine portretje te schetsen van mijn familie in het licht van de grotere geschiedenis van Nederland. Mijn familiegeschiedenis illustreert de gevolgen van de dramatisch verlopen dekolonisatie van Nederlands-Indië. Mijn familie wilde niet naar Nederland, maar moest er naar toe. Ze wilden terug naar de Molukken maar dat kon

alleen onder de voorwaarde dat jij als Molukker je ideaal van een vrije en onafhankelijke Molukken liet varen.

Het is uiteindelijk een geschiedenis geworden, doorspekt van bitterheid, woede en teleurstelling over de houding van de Nederlandse overheid t.a.v. Molukkers. Die voelden zich belazerd door het ontslag, raakten gedesillusioneerd door de provisorisch opvang in barakken van voormalige doorgangskampen van de Duitse bezetter tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Maar bitter was bovenal het feit dat je eigenlijk geen burgerrechten meer had en maar moest afwachten wat je lot zou zijn in Nederland of elders in de wereld. Ook ik was, samen met mijn ouders, broers en zusters jarenlang stateloos. Geen paspoort, geen identiteit. Officieel bestonden we dus niet.

In mijn jeugd heb ik mij, in tegenstelling tot Marion Bloem, niet hoeven af te vragen of ik Moluks ben. Het was zo duidelijk als wat. Op school kregen Molukse kinderen lessen Nederlandse taal want we spraken slecht Nederlands. Dat heette eind jaren zestig TOVAK: Taalonderwijs Voor Ambonese Kinderen.

Ik voelde sterke verwantschap met de Molukse familie van mijn vader en moeder en we vonden veel herkenning bij andere Molukse gezinnen in onze directe omgeving in het Molukse woonoord en later in de Molukse wijk. En we

hadden een vrijheidsideaal voor een onafhankelijke Molukken, het land van onze ouders.

We hoefden ons juist niet zo Nederlands mogelijk te gedragen. Waarom zou je willen lijken op mensen die je hebben belazerd? Waarom wil je zijn zoals hen die jouw geschiedenis niet serieus nemen? We wilden als Molukkers helemaal niet lijken op Nederlanders omdat we dan misschien wat hoger op de sociale ladder zouden komen.

Ik herken de kwetsing bij Indische Nederlanders waarover Marion Bloem zojuist sprak. Gekwetst omdat Indische-Nederlanders in de loop van de jaren vijftig eigenlijk niet welkom waren in Nederland en omdat men geen weet had van de verschrikkingen tijdens de oorlogen tussen 1942 en 1949. Gekwetste ouders ook van Marion die werden verketterd door de oorspronkelijke bevolking van Indonesië: omdat zij als Indische Nederlanders zo TROUW waren aan Nederland.

Ik herken het gebrek aan kennis en belangstelling in Nederland voor de achtergronden van deze groepen naoorlogse migranten. Indische-Nederlanders zwegen en in Nederland zelf werd de gedeelde geschiedenis vergeten, soms zelfs genegeerd.

Ook Molukkers maakten deel uit van die koloniale standenmaatschappij en grepen hun kans te klimmen op de koloniale ladder als die gelegenheid zich voordeed. Want ook Molukkers werkten in de kolonie in overheidsdienst of stonden voor de klas. Je was bevoorrecht als je naar een

school ging waar Nederlands werd gesproken, in tegenstelling tot het inlandse schooltje in de negorij. Er was een standsverschil indien je als vrouw een rok droeg in plaats van een omslagdoek over je benen. Of als je schoenen droeg in plaats van op je blote kakkies.

Er waren Molukkers die de kans kregen om een universitaire studie te volgen in Leiden of in Amsterdam. Maar op zoek naar werk en inkomen voor je levensonderhoud, kozen jonge Molukse mannen voor het aanzien en het soldij van het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger, het KNIL. De donkere huidskleur van Molukse militairen was ineens niet meer helemaal doorslaggevend voor je rang of je stand want “die Ambonezen waren goede christenen en moedige militairen”, en verwierven daarmee - tot op bepaalde hoogte - aanzien in die koloniale samenleving.

Wat ik echter opvallend vind is dat de rijke Molukse culturele bagage, ondanks de verworven positie in de kolonie, niet is ingeleverd. De culturele waarden en normen van Molukkers hebben niet aan waarde ingeboet.

Onderlinge conflicten waren hen echter ook niet vreemd. Niet tijdens de koloniale periode en evenmin nadat we naar Nederland kwamen. Tegengestelde opvattingen hebben geleid tot discriminatie. Molukkers uit de Midden-Molukken voelden zich superieur aan Molukkers uit het meer zuidelijke deel. Later sloten zij elkaar onderling uit: ben je niet voor de vrije Molukse republiek dan ben je dus tegen. En dan werd je in Nederland letterlijk het woonoord of de wijk uitgejaagd. Ben je voor de Indonesische staat, dan ben je een verrader van de Molukkers. Protestantse kerkgenootschappen vallen

door onderlinge conflicten uiteen en er zijn zelfs Molukse gemeenschappen in Nederland met 4 of 5 verschillende kerkelijke organisaties.

Het merkwaardige in Nederland is echter dat de Molukse rijen zich sluiten op het moment dat je een gemeenschappelijke vijand vindt in Nederland en de Nederlandse overheid in het bijzonder. Zelfs na 67 jaar is de verontwaardiging gebleven over de behandeling van de Molukse militairen in 1951.

Een ander, meer recent, opvallend gegeven is de Kurusuhan, het conflict van bijna 20 jaar geleden tussen christenen en moslims in de Molukken. Een conflict dat niet naar Nederland oversloeg want islamitische en christelijke Molukkers in Nederland sloegen de handen ineen om hun families op de Molukken te helpen. Ze vonden elkaar ook toen in hun gemeenschappelijke verontwaardiging over het gebrek aan aandacht van de Nederlandse samenleving en in het bijzonder de overheid voor dit conflict. Want de Nederlandse diplomatie liet het toentertijd ernstig afweten om de Indonesische autoriteiten te bewegen een einde te maken aan het conflict met veel dodelijke slachtoffers.

Desondanks zie ik inmiddels een vitale Molukse gemeenschap die, veelal op eigen kracht, emancipeert in Nederland. Zowel binnen de eigen gelederen waarin de Molukse vrouw een meer prominente plaats krijgt in het sociale leven maar zeker ook in de samenlevingsopbouw: Molukkers hebben welzijnsstichtingen opgericht om de sociale positie te verbeteren. Op eigen initiatief gingen Molukkers in de jaren

tachtig en negentig aan de slag om de afschrikwekkende werkloosheid in onze gemeenschap aan te pakken. Er kwam extra aandacht voor Molukse jongeren die hun schoolloopbaan niet succesvol afronden. Steeds werkten deze Molukse professionals daarin samen met Nederlandse instellingen en de lokale overheid.

Deze lezing is een podium om onder andere aandacht te vragen voor de positie van migranten in de Nederlandse samenleving. Ik kan na meer dan een 65-jarige verblijf van Molukkers in Nederland stellen dat we een veerkrachtige gemeenschap zijn. We zijn er in geslaagd om onze culturele waarden en normen te bewaren en over te dragen aan onze kinderen en kleinkinderen. We hebben kunnen bouwen aan een eigen identiteit. We hebben ons aangepast aan onze omgeving.

De Molukse gemeenschap in Nederland slaagt er ook in om tegelijkertijd transnationaal te zijn. We bezoeken regelmatig het land van onze ouders en leveren een bijdrage aan de ontwikkeling van de verschillende negorijen op de Molukse eilanden. Jonge Nederlanders van Molukse origine koesteren het Molukse gewoonterecht – de adat - en incorporeren Molukse waarden en normen in de ontwikkeling van hun identiteit. Ik heb zelfs het idee dat de derde generatie Molukkers in Nederland Molukser zijn dan hun ouders en grootouders.

Op Facebook zie je de grote waardering van deze derde generatie voor hun grootouders die in 1951 naar Nederland kwamen. Enorme waardering voor de offers die zij hebben gebracht. Kijk bijvoorbeeld naar de vele herdenkingsmonumenten die zijn gerealiseerd in gemeenten met Molukse wijken. Die Molukse wijken, weleens smalend getto's genoemd, zijn inmiddels uitgegroeid tot Moluks Erfgoed in Nederland. We hebben dwars door Nederland via deze wijken een Lieux de Mémoire.

Deze wijken illustreren de gedeelde naoorlogse geschiedenis en ook een gedeelde toekomst, want de wijken blijven verrassenderwijs voor jonge Molukkers aantrekkelijk. In de Molukse wijk in het Groningse Appingedam is zelfs een wachtlijst van jonge Molukkers die ooit naar de grote stad zijn vertrokken maar nu dolgraag terug willen naar de wijk. Het is betaalbaar en de directe omgeving voelt vertrouwd want er is herkenning en erkenning.

We zijn zelfbewuster dan ooit. Ik vind dat stimulerend en hoopgevend in een samenleving waarin mensen en groepen van mensen worden uitgesloten. Tegenstellingen zijn in de afgelopen vijftien jaar tussen bevolkingsgroepen in de Nederlandse samenleving verder aangewakkerd. Bij mij groeit de overtuiging dat er in Nederland steeds meer de nadruk komt te liggen op de zogenaamde eigen Nederlandse waarden en normen. Een pakket, zo lijkt het, doorspekt van monocultuur.

Er is nauwelijks ruimte voor diversiteit in doen en denken. De diversiteit waar Marion over sprak, is een besmette term waarmee trollen op Twitter van ganser harte haatzaaien.

De Nederlandse identiteit moet leidend en prominent zijn. Nederland krijgt zo zijn eigen identiteitspolitie. Want ineens moest er een canon komen van de Nederlandse geschiedenis. Met de focus op wat dan Nederlands is of zou zijn, de focus op de bescherming van de Nederlandse normen en waarden: het heeft iets paniekerigs, het heeft iets van verontwaardiging maar er spreekt ook een mate van superioriteit uit. Dat wat niet van ons is, is inferieur en van een lager allooi.

Maar wat is dan van ons? Ik denk dat “van ons” een steeds meer divers karakter krijgt. Of je het leuk vindt of niet. Diversiteit impliceert een variatie aan perspectieven. Diversiteit vraagt om empathie. Dat jij je kunt verplaatsen in de werkelijkheid van een ander. Of dat je op zoek bent naar kennis om je opvattingen en meningen te kunnen funderen. Kennis over je geschiedenis is van eminent belang. Dat ben ik zeker met Marion Bloem eens. Het is dan ook goed om regelmatig te benadrukken dat bijvoorbeeld in de strijd tegen het fascisme ook anderen dan witte Nederlanders zich hebben ingezet. Ik refereer aan de wijze waarop George Maduro en Anton de Kom zich hebben verzet tijdens de Duitse bezetting van Nederland.

Het jaar 2018 staat in het teken van het Verzet tijdens de Tweede Wereldoorlog. Mijn team ondersteunt het Moluks Historisch Museum en het Indisch Herinneringscentrum om de verhalen en getuigenissen te verzamelen van Indische Nederlanders en Molukkers die zich tijdens de Tweede Wereldoorlog hebben verzet tegen de Duitsers en de Japanners. Ik vind het indrukwekkend dat we met

voortschrijdend inzicht nu stil kunnen staan bij de inzet voor vrijheid zoals de Molukker Eddy Latuperissa. Als verzetsstrijder liet hij het leven bij Kamp Amersfoort. Of Victor Makatita, die voetbalde bij het Haagse Quick en zich aansloot bij het verzet. Ook hij werd door de Duitsers gefusilleerd.

Daardoor leren we ook om met andere ogen te kijken naar dezelfde oorlog en naar dezelfde strijd voor vrijheid en rechtvaardigheid.

Marion Bloem hecht grote waarde aan de kennis over je geschiedenis. En ik ben het daarmee hartgrondig eens. Marion zei zojuist: “De Indische gemeenschap in Nederland bestaat uit 2 miljoen nazaten en ik wed dat het grootste deel ervan de eigen Indische geschiedenis niet kent.”

Om in het heden goed te kunnen functioneren moet je het verleden kennen, ook als je het een pijnlijk verleden vindt waar je liever niet op terug zou kijken. Of waarbij je je schaamt voor wat je voorouders eventueel hebben uitgevreten.

Een interessante ontwikkeling die ik nu waarneem is de groeiende belangstelling in de Molukse gemeenschap voor de gedeelde historie. We hebben in de afgelopen jaren onze eigen geschiedenis, waarover nauwelijks gesproken werd, opnieuw samengesteld en verder uitgediept. Historici, antropologen en sociologen hebben belangrijke onderzoeken gedaan over het post-kolonialisme met daarin ook aandacht voor de rol en de positie van Molukkers. Jonge Molukkers verdiepen zich intensief in de culturele achtergronden van

onze voorouders, ze gaan aan de slag met de oertaal van Molukkers en gebruiken Molukse culturele symboliek in hun dagelijks leven.

Veelzeggend is dan ook de stelligheid van Marion's moeder over haar Indische afkomst: "Dat je je niet moet schamen dat je Indisch bent". Ik heb mij gelukkig nooit hoeven te schamen om van Molukse origine te zijn. Ook al waren er indertijd voor mij collega's bij de NOS die van mening waren dat ik geen Molukker ben want daarvoor sprak ik te goed Nederlands. We moeten mensen met een andere achtergrond niet zomaar diskwalificeren.

Frappant zijn dan ook geluiden onder Indische Nederlanders en Molukkers die aangeven dat zij niet als migranten willen worden gezien, zoals de nazaten van gastarbeiders uit gebieden rond de Middellandse Zee: "En we zijn al helemaal geen asielzoekers". Zo wordt nog wel eens smalend gesproken over mensen die hun land zijn ontvlucht voor geweld, vervolging en onderdrukking. Ook daaruit spreekt superioriteitsgevoel. Alsof je het recht van de eerstgeborene hebt.

Laat ik eindigen met de opvatting van Marion Bloem wat ze niet wil doorgeven aan een volgende generatie. Ik citeer: *Ik weet aldus wat ik per se niet wil doorgeven. Dat is het nog altijd heersende onterechte superioriteitsgevoel van de blanke mens, de koloniale mentaliteit, het trapjes denken. Ik wil mijn nageslacht meegeven dat mensen gelijk zijn, dat mensen zelf hun religie, moeten kunnen kiezen, dat ze hun geloof moeten*

kunnen belijden zoals zij dat willen en dat gelovigen anderen, die geen religie aanhouden, horen te respecteren.

Ik wil doorgeven dat geen enkele cultuur, geen enkele religie, geen enkel non-religieus geloof, geen enkele mensvorm superieur is aan een andere.

Ik ben van mening dat je vooral scherp en kritisch moet zijn t.o.v. van de sociale groep waar je zelf deel van uitmaakt. Het superioriteitsgevoel is niet exclusief van of voor witte mensen.

Cruciaal zijn kennis over elkaar en belangstelling voor elkaar in een samenleving waarin groepen verder van elkaar af lijken staan dan ooit. Ik roep hierbij op om lessen te trekken uit de historie van Indische Nederlanders en Molukkers in Nederland. Lessen voor nu en voor de toekomst van Nederland. Lessen waar nieuwe groepen migranten voordeel van kunnen hebben. Lessen ook waar witte Nederlanders hun voordeel mee kunnen doen. En het is volgens mij niet zo moeilijk. Het is niet zo moeilijk om je te verdiepen in de achtergronden van een ander. Ik heb dat als Molukker in Nederland mijn leven lang gedaan. En ik ken ook witte Nederlanders die zich in mijn achtergrond hebben verdiept of in die van de Afro-Caraïbische gemeenschappen in Nederland. Maar ik ken ook genoeg Molukkers die niet of nauwelijks hun eigen historie kennen. Noch die van Nederland, van andere voormalige rijkdelen zoals Suriname en de Antillen maar evenmin over het voormalig Joegoslavië.

Het is prima als we ons verdiepen in elkaars achtergronden, maar laten we vooral eerst bij onszelf beginnen en onze eigen geschiedenis goed tegen het licht houden.